

Memòria final del IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya

MARIELA FARGAS PEÑARROCHA*

Universitat de Barcelona

Secretària acadèmica del IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya

El Congrés d'Història Moderna de Catalunya, titulat en la seva novena edició «El món d'Ignasi de Loiola. Religió, cultura i societat als segles XVI i XVII», arriba a la seva cloenda. I ho fa amb la satisfacció de veure invertit amb èxit un temps d'intensa activitat acadèmica i científica, tot el temps dels preparatius i tot el temps que precedeix la seva organització, tant com a esdeveniment d'unes dimensions extraordinàries, com per la recerca que hi ha al darrere i que cada investigador ha aportat. Comença també el temps, de durada inabastable justament perquè els seus fruits poden perllongar-se anys i anys, per a la valoració i reflexió sobre els resultats, els treballs i la recerca plantejada, debatuda, suggeridora de debats riquíssims, l'ús i l'aprofitament de la recerca. Aquesta, però, es farà pública i tindrà la seva forma definitiva quan assistim a la publicació de les actes. Com és ja una tradició ben arrelada, les conferències i ponències del IX Congrés seran publicades íntegrament en format paper dins la revista de l'Àrea *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*. Les comunicacions també seran publicades, però en format

* © Mariela Fargas Peñarrocha | CC BY-SA 4.0 | Text publicat el desembre de 2024. | marielifargas@ub.edu | ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4352-8457>. A tall d'epíleg d'aquest volum especial de la revista es reproduïx el text llegit a l'acte de cloenda del congrés.

digital, tal com també s'ha fet en edicions anteriors dels congressos. Tot el conjunt, a la vista de la rica dinàmica de la qual hem estat testimonis aquests dies, ben segur que constituirà una aportació molt significativa a la historiografia general de l'època moderna i a la historiografia catalana en concret.

Però en aquestes breu línies que constitueixen la memòria del IX Congrés el lector espera que fem un recull i un balanç d'algunes de les dades més significatives que han caracteritzat la trobada científica. Posem fil a l'agulla, doncs.

En primer lloc, és imprescindible al·ludir al tema triat. Era impossible deixar de banda l'efemèride que representava l'arribada d'Ignasi de Loiola a Catalunya el 1522, amb el seu pas per Montserrat, Manresa i la ciutat de Barcelona. Certament, aquesta era una fita clau en la futura formació de la Companyia de Jesús i, per tant, en l'evolució del món europeu modern. I una fita rellevant en la història de Catalunya, per les seves implicacions socials, espirituals i de poder, que converteixen aquella època en un temps necessitat especialment d'estudis, de noves recerques. Perquè la confessionalització creixent produí interessants noves formes de pensament, de les relacions entre el poder polític i la religió, així com expressions culturals i artístiques que s'han emmarcat en l'anomenada cultura del Barroc. Mitjançant el professor i membre de l'Àrea d'Història Moderna Àngel Casals vam conèixer l'interès de l'Ajuntament de Manresa per celebrar conjuntament un esdeveniment tan important. L'Àrea, abans Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, des del 1984, ininterrompudament i amb una periodicitat de quatre o cinc anys, ha impulsat l'edició dels congressos d'Història Moderna de Catalunya amb temàtiques ben diverses. En aquesta ocasió, el tema central del Congrés esdevenia certament una oportunitat especial i també sintonitzava amb el tarannà i la constant posada al dia que s'ha anat fent a l'Àrea des de ja fa gairebé quaranta anys.

L'estructura del Congrés ha estat encapçalada i tancada per dues conferències, d'inauguració i de cloenda, que han estat impartides pels professors doctors Ronnie Po-Chia Hsia, de la Penn State University, i Antonella Romano, de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales,

respectivament. La seva presència com a experts de prestigi sobre el tema, a més de verificar l'alt nivell d'especialització del programa del Congrés, remarca la vocació d'internacionalitat que caracteritza la recerca de l'Àrea i els seus congressos. Entremig, el Congrés s'ha articulat a l'entorn de set subàrees, cadascuna de les quals representa una línia específica que permet aprofundir el tema general: 1) «Vers una nova espiritualitat», 2) «Dones i religiositat femenina en el món ignasià», 3) «Religió en el món urbà i el món rural», 4) «Pensament i ensenyament en l'era de les reformes», 5) «La Companyia de Jesús i els ordes religiosos (segles XVI-XVIII)», 6) «Política i religió» i, finalment, 7) «Circulacions culturals i artístiques». Cadascuna d'aquestes sessions ha estat presidida per una ponència marc, dictada respectivament pels professors i investigadors següents: 1. Eduard López Hortelano (Universitat Pontificia de Comillas), 2. Ángela Atienza López (Universitat de La Rioja), 3. Joaquim M. Puigvert (Universitat de Girona), 4. Ester Jiménez Pablo (Universitat Complutense de Madrid), 5. Javier Burrieza (Universitat de Valladolid), 6. Ignasi Fernández Terricabras (Universitat Autònoma de Barcelona) i 7. Sílvia Canalda (Universitat de Barcelona). Com és notori, la presència, important, d'altres modernistes de la resta de les universitats espanyoles defineix les àmplies expectatives científiques de la trobada.

Cada sessió ha estat presidida per diferents professors de les universitats catalanes que han col·laborat amb nosaltres moderant els debats, una mostra més del perfil integrador del Congrés: de la Universitat Pompeu Fabra, el professor Joaquim Albareda; de la Universitat Rovira i Virgili, el professor Josep Fàbregas; de la Universitat Abat Oliba, la professora Rosa Maria Alabrús; de la Universitat Autònoma de Barcelona, els professors José Luis Betrán i Doris Moreno. Així mateix, han col·laborat en aquesta tasca els professors Pere Molas i Josep Maria Torras, catedràtics jubilats de la Universitat de Barcelona.

Amb tot, les sessions no haurien estat possibles sense l'enorme èxit que va tenir la crida adreçada als comunicants. Vam rebre més de seixanta propostes de comunicació, de les quals en vam seleccionar cinquanta-vuit després d'un rigorós procés d'avaluació, i que són les que finalment han estat presentades en el Congrés. Un tema tan precís i

una resposta tan clara mostren sens dubte l'enorme vitalitat de la recerca sobre els temps moderns a Catalunya: el 14% han abordat l'espiritualitat, les devocions; el 17,5%, el paper de les dones en el món ignasià; el 15,5%, la religió i la vida comunitària rural i urbana; el 10%, les bases de la renovació educativa; el 14%, la Companyia de Jesús i els ordes religiosos; el 14%, la relació entre política i religió; el 15%, les formes artístiques i les transferències culturals. A més, val la pena assenyalar la variada procedència dels comunicants: des de l'entorn més proper, estudiosos catalans, formats a la Universitat de Barcelona o bé a la resta de les universitats catalanes, però també estudiosos de la resta d'universitats espanyoles i certa presència italiana que és el resultat d'una crida que es va fer amb l'objectiu d'internacionalitzar la trobada científica.

A més, la participació avui dia té una doble dimensió —la presencial i la virtual— que no podem pas deixar de banda, ja que ens porta a una dinàmica híbrida que multiplica de forma contundent el nombre de participants i els llocs on arriba la producció científica que ha desenvolupat el Congrés. Tal com ja es va fer en les edicions anteriors, la informació més rellevant ha estat traslladada contínuament a les xarxes socials Twitter i Instagram de l'Àrea, on disposem en conjunt de gairebé tres mil seguidors. Allà s'han retransmès part de les conferències i ponències, que han pogut ser visualitzades pels que no hi eren presents. I el que és més important encara: s'han gravat, gràcies a la generositat dels intervinents en totes les conferències i ponències, amb la finalitat d'arribar a tots els nostres estudiants.

En aquest sentit, cal recordar el ressò que el Congrés ha tingut a la premsa local de la ciutat de Manresa, així com el derivat de l'activitat de l'exposició «Ignasi de Loiola i Catalunya», que, comissariada pel professor de l'Àrea Diego Sola, ha tingut la col·laboració del CRAI Biblioteca de Fons Antic i, particularment, el suport del bibliotecari del Centre, Joan Miquel Oliver.

S'ha de fer una menció molt especial del programa «Manresa 22 Transforma» de l'Ajuntament de Manresa, del qual va partir la iniciativa de celebrar un esdeveniment científic a la ciutat amb motiu del cincents aniversari de l'estada d'Ignasi de Loiola i amb el qual l'entesa ha

estat magnífica des del primer moment, en especial amb Ivan Padilla, que ha portat pràcticament tot el pes organitzatiu juntament amb Jet Serra. El nostre agraïment per l'ajut rebut és enorme. A més, des del mateix programa, tan bon punt es va saber la nostra intenció d'incorporar al Congrés una part cultural —tal com sempre havíem fet—, van encarregar-se d'organitzar un itinerari visita a la cova de Sant Ignasi i la Manresa ignasiana. Aquesta proposta va atreure cinquanta-cinc dels congressistes inscrits.

En aquesta ocasió, la part cultural ha gaudit d'un esdeveniment extraordinari. Coincidint amb el cent cinquantè aniversari de l'Edifici Històric de la Universitat de Barcelona i mercès a la iniciativa del vicerector de Patrimoni i Activitats Culturals, Agustí Alcoberro, el darrer dia del Congrés es va fer una interessant visita a l'Edifici, amb la qual es van tancar quatre intenses i brillants jornades.

Finalment, a més dels estudiosos i investigadors, el Congrés no tindria lloc sense els estudiants. Primerament, perquè ells són en última instància la raó de difondre la recerca feta i animar possibles noves vocacions. La seva assistència ha estat important entre el total de cent quaranta-tres congressistes, i no només això, sinó que alguns han col·laborat com a voluntaris. I encara més: l'autora del cartell del Congrés és una estudiant del grau en Disseny i Imatge de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, Elena Ibáñez Clemente, a qui felicitem amb molta satisfacció. També manifestem el nostre agraïment als voluntaris, tan essencials, dinamitzats per Ida Mauro, Diego Sola i Elisabet Garcia Marrasé.

Per acabar, volem fer arribar tot el nostre reconeixement a les institucions que han fet possible el IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya: a l'Ajuntament de Manresa amb el programa «Manresa 22 Transforma», al Vicerectorat de Patrimoni i Activitats Culturals, a la Universitat Autònoma de Barcelona, que ha col·laborat en la difusió de la trobada, a la Fundació Noguera, que ens dona el suport per a la publicació de les actes, i a l'Ateneu Universitari Sant Pacià. Gràcies a totes elles i a les persones que les representen, quasi quaranta anys després d'aquell I Congrés del 1984, el Congrés del 2022 ha estat de nou un gran èxit.

És un esdeveniment acadèmic i de recerca molt important per a l'Àrea d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona. Cal donar l'enhorabona, per tant, al professor Jaume Dantí, director del IX Congrés, per la seva importantíssima execució. I, confiats a causa de la positiva resposta rebuda, tanquem el IX Congrés amb la mirada posada en el futur.